

Zpráva Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.10.1979, sp. zn. Cpj 35/78, ECLI:CZ:NS:1979:CPJ.35.1978.1

Číslo: 22/1979

Právní věta: K jednání a rozhodování soudů o žalobách o náhradu škod v občanském soudním řízení ve věcech, v nichž byl nárok na náhradu škody uplatněn již v trestním řízení soudním.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 24.10.1979

Spisová značka: Cpj 35/78

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Zpráva

Hesla: Adhezní řízení, Dokazování, Náhrada škody, Promlčení, Řízení před soudem, Řízení trestní, Rozhodnutí soudu, Stížnost pro porušení zákona, Upozornění

Předpisy: 140/1961 Sb. § 132

§ 121 99/1963 Sb. § 65

§ 127

§ 129

§ 133

§ 135

§ 159 40/1964 Sb. § 112

§ 176

§ 183

§ 209a

§ 221 141/1961 Sb. § 43

§ 261

§ 420

§ 422

§ 438

§ 441

§ 442

§ 450 65/1965 Sb. § 172

§ 59

§ 82

§ 83

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K jednání a rozhodování soudů o žalobách o náhradu škod v občanském soudním řízení ve věcech, v nichž byl nárok na náhradu škody uplatněn již v trestním řízení soudním.

(Ze zprávy o rozhodování soudů o náhradě škody ve věcech, jímž předcházelo adhezní řízení, [Cpj 35/78](#) Nejvyššího soudu ČSR z 24. 10. 1979, jež byla projednána a vzata na vědomí plénem Nejvyššího soud ČSR dne 5. 12. 1979, Pls 2/79)

Rozhodování soudů v občanském soudním řízení ve věcech, jimž předcházelo tzv. adhezní řízení v rámci trestního řízení soudního, je rozhodováním o náhradě škody způsobené trestným činem nebo přečinem. Má reparační a preventivní význam, neboť důsledná náhrada způsobené škody příznivě působí na převýchovu pachatele trestného činu či přečinu a na správné ovlivňování právního vědomí ostatních občanů. Specifičnost občanského soudního řízení, v němž je uplatňováno právo na náhradu škody v tom rozsahu, v jakém o náhradě nebylo rozhodnuto v adhezním řízení, je dána právě jeho úzkou souvislostí s trestním řízením soudním a jeho výsledky.

Zobecnění soudní praxe v těchto otázkách má přispět k tomu, aby soudy správně chápaly vztah občanského soudního řízení k předcházejícímu trestnímu řízení a aby v souladu se zásadou materiální pravdy i hospodárnosti řízení plně využívaly výsledků trestního řízení pro svá rozhodnutí. Navazuje se přitom na některé poznatky a závěry obsažené v Rozboru a zhodnocení výsledků prověrky rozhodování některých okresních soudů o trestních činech ublížení na zdraví podle § 221 a § 222 tr. zák., 1) uveřejněném pod II/1965 Sbírkou rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, a ve Zhodnocení praxe soudů při uplatňování ustanovení trestního řádu o právech a postavení poškozeného v trestním řízení a o náhradě škody způsobené trestným činem (adhezní řízení), uveřejněném pod III/1967 Sbírkou rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. /2/

1. Příprava jednání se zřetelem k předcházejícímu trestnímu řízení soudnímu

a) Návrhy na zahájení řízení

aa) Žaloby o náhradu škody ve věcech, v nichž předcházelo adhezní řízení, musí být v uplatněných nárocích řádně specifikovány, musí v nich být označeny důkazy a případně připojeny i příslušné doklady jako důkazní prostředky.

Vyčíslená škoda bývá dokládána zejména fakturami, inventarizačními soupisy a lékařskými potvrzeními. U škod na zdraví jsou nároky prokazovány znaleckými posudky nebo lékařskými potvrzeními a potvrzeními o ztrátě na výdělků. U škod na majetku v socialistickém vlastnictví, zejména v případech, kdy škoda byla způsobena trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (např. vloupání do prodejen, o němž se uvádí, že součástí škody je následný schodek), jsou jako důkazy navrhovány pracovní smlouvy, dohody o hmotné odpovědnosti, soupisy odcizeného a vráceného zboží, zápisy o zkaženém zboží apod. Mezi základní důkazy, jichž se poškození dovolávají, patří však především trestní spisy, dále znalecké posudky, výsledky účastníků a v omezené míře i výsledky svědků.

Ve věci sp. zn. 9 C 1147/77 okresního soudu v Děčíně uplatňovala organizace lesního hospodářství nárok na náhradu škody způsobenou požárem lesního porostu. Požár vznikl odhozením hořící zápalky. Výše škody byla řádně doložena odborným oceněním a přesnou specifikací druhu porostu a jeho stáří. Ocenění, jímž byl proveden v průběhu řízení důkaz, bylo připojeno k žalobě.

Ve věci sp. zn. 12 C 60/77 okresního soudu v Opavě šlo o náhradu škody způsobené vloupáním do restaurace. K důkazu byl předložen inventurní seznam s vyčíslením rozdílu ve zboží po vloupání,

inspekční záznam o provedené inventuře po vloupání, faktury k prokázání výše škody způsobené vloupáním na zařízení restaurace, podložené výdejkami potřebného materiálu ze skladu a pracovními výkazy údržbářů, jakož i zprávy o výsledcích hospodaření provozovny ve třech letech před vloupáním.

bb) Pokud žaloby neobsahují náležitosti vyplývající z ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., soudy odstraňují nedostatky návrhů postupem podle ustanovení § 5 a § 43 o. s. ř.

Např. ve věci sp. zn. 4 C 84/78 okresního soudu Plzeň-jih se v žalobě pouze uvádělo, že žalovaný způsobil žalující organizaci vynecháním pracovních směn v době od 2. 11. 1977 do 7. 12. 1977 škodu ve výši 680 Kčs, aniž by bylo specifikováno, jak tato škoda vznikla, v čem spočívala a jak byla vyčíslena.

b) Překážka zahájení řízení a věci rozsouzenéaa) Otázkou, zda řádné uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení brání uplatnit tentýž nárok v občanském soudním řízení, se zabýval Nejvyšší soud ČSR např. v rozsudku sp. zn. 5 Cz 64/77. V rozhodnutí se dovozuje z ustanovení § 83 o. s. ř., že jeho účelem je zabránit tomu, aby o stejném nároku mezi týmiž účastníky probíhalo více řízení a aby ohledně téhož nároku mezi týmiž účastníky byla vydána dvě vykonatelná rozhodnutí (§ 251 o. s. ř.). Řádné uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení (§ 43 odst. 2, 3 tr. ř.) 3) je z hlediska ustanovení § 82 o. s. ř. zahájením řízení a tvoří překážku zahájeného řízení., jestliže žaloba v občanském soudním řízení byla podána až poté, kdy již byl učiněn návrh na přisouzení náhrady škody v trestním řízení. Jestliže je tedy z návrhu na zahájení řízení patrné, že protiprávnost jednání žalovaného spočívala v trestné činnosti, musí soud se zřetelem na ustanovení § 83 o. s. ř. zkoumat, zda stejný nárok nebyl již dříve uplatněn v adhezním řízení. bb) Výrokem trestního rozsudku o náhradě škody není sice soud v občanském soudním řízení vázán ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř., ale pravomocné přisouzení nároku na náhradu škody v adhezním řízení brání projednání stejné věci v občanském soudním řízení v tom rozsahu, v jakém bylo o náhradě škody rozhodnuto (§ 159 odst. 3 o. s. ř.). Proto by mělo být patrné ze spisu, ale i z odůvodnění rozsudku, že se soud touto otázkou zabýval, zejména zda byl proveden důkaz konstatováním obsahu trestního spisu.

Ve věci sp. zn. 6 C 1191/77 okresního soudu v Pardubicích o náhradu škody ve výši 1752 Kčs způsobené vloupáním do prodejny socialistické organizace uváděla žalující organizace, že jí nebyl doručen trestní rozsudek a že neví, zda byla přiznána náhrada škody v adhezním řízení. Soud přesto nepovedl důkaz konstatováním obsahu trestního spisu a ve věci rozhodl tak, že žalobě zcela vyhověl.

O překážku věci rozsouzené však nejde, jestliže v adhezním řízení byla stanovena povinnost k náhradě škody jednoho z odpovědných subjektů, u nichž přichází v úvahu (§ 438 odst. 2 o. z.) nebo dokonce vyplývá ze zákona (§ 422 odst. 1 o. z.) solidární odpovědnost za škodu, a organizace žaluje dalšího z nich. V takovém případě, lze-li dovodit solidární odpovědnost škůdců, je možné žalobě o náhradu škody vyhovět, a to výrokem rozsudku, že žalovaný je povinen škodu uhradit společně a nerozdílně s dalším škůdcem, u něhož byla stanovena povinnost k náhradě trestním rozsudkem. 4)

2. Vázanost rozhodnutím podle ustanovení § 135 o. s. ř.

a) Při rozhodování o náhradě škody jsou soudy v občanském soudním řízení podle ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. vázány rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin, přečin nebo přestupek a kdo je spáchal. Ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. nelze vykládat izolovaně bez zřetele na ustanovení § 135 odst. 2 o. s. ř.

Soud je v občanském soudním řízení vázán vždy rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, ale musí vycházet též z jiných rozhodnutí vydaných v trestním řízení a dbát o to, aby se s

nimi nedostal do rozporu. I když je tedy soud v občanském soudním řízení výslovně vázán jen odsuzujícím rozsudkem vydaným v trestním řízení, nemůže ponechat bez povšimnutí zprošťující rozsudek, když se v něm konstatuje, že skutek, z kterého se vyvozuje nárok na náhradu škody, se vůbec nestal, že tento skutek nespáchal žalovaný apod. (srov. č. 27/1977 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 118).

b) V souvislosti s otázkou vázanosti odsuzujícím rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. jde zejména o to, které okolnosti rozhodné pro vyřešení sporu o náhradu škody, musí soud převzít z trestního rozsudku, aniž by je musel a mohl v občanském soudním znovu zjišťovat.

Základními předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu jsou ve většině případů (tj. případů obecné odpovědnosti) protiprávní jednání, vznik škody, příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním a vznikem škody a zavinění. V každém takovém sporu je tedy především nezbytné řešit vázanost soudu v souvislosti s těmito okolnostmi. Soudy v občanském soudním řízení vycházejí z toho, že jsou vázány trestním rozsudkem, pokud jde o zaviněné protiprávní jednání škůdce. K pochybení však v praxi soudů dochází v otázce vzniku škody a příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vznikem škody.

V souvislosti s řešením této otázky je nutné si uvědomit, že soud je vázán pouze výrokem (nikoli odůvodněním) např. trestního rozsudku. Z výroku o vině je pak nutno vycházet jako z celku a brát v úvahu jeho právní i skutkovou část s tím, že řeší naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu konkrétním jednáním pachatele.

Rozsah vázanosti rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin nebo přečin a kdo je spáchal, je tedy dán tím, do jaké míry jsou znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přečinu okolnostmi významnými pro rozhodnutí o náhradě škody. Rozhodnutí o tom, že byl spáchán dokonáný trestný čin, neznamená vždy jen konstatování zaviněného protiprávního jednání určitého pachatele, ale i závěr o narušení chráněných společenských vztahů a o vzniku určité újmy, kterou v případě některých trestných činů představuje škoda na majetku, případně nemajetková újma, jejíž odškodnění právní předpisy připouštějí (např. při ublížení na zdraví), jakož i závěr o existenci příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a zmíněnou újmou. Nelze tedy ztotožňovat rozhodnutí o spáchání trestného činu vždy jen se závěrem o protiprávním jednání.

Např. v případě trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle ustanovení § 132 tr. zák. musí soud v rozsudku vydaném v trestním řízení konstatovat vznik škody na majetku v socialistickém vlastnictví spravovaném určitou organizací (identifikace skutku). Také odsouzení pachatele (škůdce) pro trestný čin ublížení na zdraví (§ 221 a násl. tr. zák.) zahrnuje vznik újmy, u níž přichází v úvahu odškodnění konkrétního subjektu. V takových případech je tedy pravomocným rozsudkem v trestní věci řešen základ nároku aktivně legitimovaného žalobce na náhradu škody způsobené trestným činem s výjimkou řešení společné odpovědnosti a zavinění poškozeného (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 47/1954 Sbírky rozhodnutí čs. soudů).

Ve věci sp. zn. 3 C 25/75 okresní soud v Kutné Hoře z trestního rozsudku, jímž byl žalovaný odsouzen pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, 3 tr. zák., spáchaný tím, že v opilosti napadl žalobce a kopnutím mu způsobil zlomeninu holenní kosti, dovodil, že žalovaný se dopustil protiprávního jednání, které je v příčinné souvislosti s újmou na zdraví, jejíž odškodnění žalobce nyní požaduje. Oprávněně se proto zabýval již jen otázkou případného zavinění poškozeného a dále vyšší uplatňované škody.

Ve věci sp. zn. 10 C 845/77 převzal okresní soud v Kladně z odsuzujícího trestního rozsudku závěr, že žalovaný se dopustil protiprávního jednání, kterým byla žalobci způsobena škoda, jejíž výši dále zkoumal.

Ve věci sp. zn. 7 C 143/77 dovedil okresní soud v Chebu z trestního odsouzení žalovaného pro trestný čin podle § 132 tr. zák. i tu skutečnost, že žalovaný odcizil materiál žalující organizace.

Ve věci sp. zn. 10 C 113/77 okresního soudu v Chebu byla vymáhána náhrada škody ve výši 37 600 Kčs. Soud se v tomto řízení zabýval pouze výší škody a zaviněním žalobce.

Soud není v občanském soudním řízení vázán zprošťujícím trestním rozsudkem, tedy rozhodnutím o tom, že např. trestný čin nebyl spáchán. Dospěje-li např. soud v trestním řízení k závěru, že protiprávním jednáním nebyla způsobena škoda na životě poškozeného, ale jen na jeho zdraví, není soud v občanském soudním řízení vázán tímto negativním závěrem.

Např. ve věci sp. zn. 7 C 297/76 okresního soudu v Přerově dospěl soud k závěru, že je dána příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním žalovaného a smrtí manžela žalobkyně, zatímco v trestním řízení byl žalovaný uznán vinným pouze z trestného činu ublížení na zdraví a nikoliv z kvalifikovaného ublížení na zdraví, jež mělo za následek smrt poškozeného.

c) Výrok rozhodnutí o tom, že byl spáchán trestný čin nebo přečin, neřeší rozsah a výši škody ani tehdy, je-li odškodnitelná újma pojmovým znakem trestného činu. Mezi výší škody uplatnitelnou v adhezním řízení a výší škody rozhodnou pro posouzení trestní stránky věci může být rozdíl (viz III/1964 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 209).

Soud v občanském soudním řízení není vázán ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř., pokud jde o výši škody. nebylo by sice správné nevzít v úvahu závěry a zjištění učiněná v tomto směru v trestním řízení soudním, avšak v občanském soudním řízení musí být podle potřeby provedeny důkazy další a soud si musí učinit o výši škody vlastní odpovědný závěr podložený úplným zjištěním skutečného stavu věci. Jestliže pak soud v občanském soudním řízení zjistí podstatně odchylnou výši škody než trestní rozsudek, je vhodné uvážit podání podnětu ke stížnosti pro porušení zákona.

Ve věci sp. zn. 4 C 9/78 okresního soudu Plzeň-sever šlo o náhradu škody způsobené požárem ubytovny, jejíž část byla údajně požárem zničena. V žalobě, jakož i v usnesení o schválení smíru se hovoří o tom, že tím organizaci vznikla škoda nejméně 5656,30 Kčs. Do zhodnocení výsledků občanského soudního řízení byl převzat předběžný odhad škody z trestního řízení. Tento odhad je však v rozporu s tvrzením trestního rozsudku i s usnesením o schválení smíru, podle něhož měla být požárem zničena větší část budovy. Ze spisu není patrné, zda objekt byl demolován nebo poškozen a jaké náklady tím organizaci vznikly.

d) Pokud pojmovým znakem některých trestných činů nebo přečinů není vznik škody (odškodnitelné újmy), řeší rozhodnutí příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin nebo přečin z hlediska předpokladů odpovědnosti za škodu jen existenci zaviněného protiprávního jednání a jen pokud jde o tuto otázku je soud v občanském soudním řízení takovým rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. vázán.

Např. u trestného činu neoprávněného užívání cizího motorového vozidla podle ustanovení § 209a odst. 1 tr. zák. není součástí skutku, jímž je tento trestný čin naplněn, způsobení škody. Závěr o odpovědnosti žalovaného za škodu, která vznikla na odcizeném vozidle po jeho zásahu, vyžaduje proto další skutková zjištění nad rámec skutku, jímž byl žalovaný uznán v trestním řízení vinným; jde o zjištění o škodě a o příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a škodou. Ve vztahu mezi žalovaným a majitelem vozidla jde přitom o obecnou odpovědnost podle ustanovení § 420 o. z.; ve vztahu k případným jiným účastníkům provozu jako poškozeným jde o odpovědnost podle ustanovení § 430 odst. 1 a § 428 o. z. Příčinná souvislost mezi jednáním žalovaného, který byl odsouzen pro trestný čin neoprávněného užívání cizího motorového vozidla, a škodou nemusí být vždy dána. Nebude např. dána tehdy, jestliže k poškození vozidla došlo najetím jiného vozidla dříve, než

žalovaný, který se vozidla zmocnil, aby s ním podnikl neoprávněnou jízdu, z místa ujel. Kromě toho i v případě, že by byla dána příčinná souvislost mezi zmocněním se vozidla a neoprávněnou jízdou žalovaného a havárií vozidla v průběhu jízdy, mohl by se žalovaný odpovědnosti zprostit vůči majiteli vozidla např. tehdy, došlo-li k nehodě jen pro výlučné zavinění jiného řidiče nebo pro náhlou technickou závadu na vozidle (§ 420 odst. 2 o. z.). V praxi soudů jde u těchto případů vesměs o havárii vozidel způsobenou pachateli, kteří nezvládli řízení vozidla pro nezpůsobilost k řízení nebo pro nedbalé počínání v průběhu jízdy.

V souladu s uvedenými závěry postupoval ve věci sp. zn. 3 C 40/77 okresní soud v Kutné Hoře, když shledal dva žalované, kteří se zmocnili traktoru své zaměstnavatelské organizace a podnikli s ním jízdu (a byli za to pak odsouzeni podle § 209a odst. 1 tr. zák.), odpovědnými za škodu vzniklou zadřením motoru, ke které došlo z toho důvodu, že v době odcizení vozidla byla z motoru vypuštěna chladicí kapalina. Neuznal naproti tomu povinnými k náhradě škody další dva žalované, kteří byli odsouzeni za spoluužívání odcizeného vozidla podle § 209a odst. 2 tr. zák. (za jízdy prvních dvou žalovaných přisedli a po určitou dobu s nimi jeli).

Nesprávně naproti tomu postupoval okresní soud v České Lípě ve věci sp. zn. 6 C 552/76. Občanskému soudnímu řízení předcházelo odsouzení žalovaného za trestný čin neoprávněného užívání cizího motorového vozidla, jehož se dopustil tím, že v objektu skladu organizace se zmocnil jejího automobilu, toto vozidlo bez oprávnění řídil a havaroval. Žalovaný namítal, že bezprostřední příčinou havárie byl špatný technický stav vozidla a že k dopravní nehodě došlo v důsledku utržení pravého předního kola. Soud pokládal za prokázané protiprávní jednání žalovaného a nesprávně bez dalšího i příčinnou souvislost mezi ním a škodou a odkázal na výsledky trestního řízení.

Co bylo uvedeno o trestném činu neoprávněného užívání cizího motorového vozidla, platí obdobně také o trestném činu neoprávněného užívání věci z majetku v socialistickém vlastnictví podle ustanovení § 133 odst. 1 tr. zák., u něhož způsobení škody není zákonným znakem tohoto trestného činu [viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 15/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR (část trestní)].

e) pokud jde o zavinění jako o předpoklad vzniku odpovědnosti za škodu, je nutno na ně vztahovat z hlediska aplikace ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. to, co bylo uvedeno o protiprávním jednání, vzniku škody a o příčinné souvislosti. Zavinění, které je obligatorním znakem subjektivní stránky každého trestného činu a přečinu, je charakterizováno jako vnitřní vztah škůdce k jednání, jež se přičií objektivnímu právu, a ke škodě jako k výsledku tohoto jednání.

3. Využití výsledků trestního řízení při zjišťování skutečného stavu věci v občanském soudním řízení

a) Úzká souvislost občanského soudního řízení o náhradu škody s trestním řízením soudním ve věcech, v nichž přecházelo adhezní řízení, je dána vedle vázanosti vyplývající z ustanovení § 135 odst. 1 o. s. ř. i tím, že pro posouzení některých dílčích otázek, které je třeba v občanském soudním řízení řešit, jsou více či méně vyčerpávající podklady v trestním spise. Soudy připojují trestní spisy ke spisům o občanském soudním řízení a nespokojují se pouze s rozsudkem vydaným v trestním řízení soudním.

Pokud jde o využití trestného spisu pro občanské soudní řízení včetně svědeckých výpovědí a dokladů obsažených v tomto spise, je třeba provádět dokazování ve smyslu ustanovení § 129 odst. 1 o. s. ř. Převládající praxe při provádění těchto důkazů, s níž nelze souhlasit, je taková, že v protokolech o jednáních se uvádí, že byl k důkazu konstatován trestní spis nebo že se provádí důkaz trestním spisem, případně je uváděna jiná obecná formulace. Nebývá ovšem upřesněno, co všechno bylo ze spisu „konstatováno“. Podle ustanovení § 129 odst. 1 o. s. ř. je třeba provést důkazy listinami tak, že je předseda senátu při jednání přečte nebo sdělí jejich obsah. Tento způsob provedení důkazu

musí být patrný z protokolu o jednání. Provádění důkazu celým spisem souhrnně není tedy správné, neboť pak nelze posoudit, kterých konkrétních důkazních prostředků z trestního spisu soud využil, když zpravidla nedochází k tomu, že by byl v občanském soudním řízení čten nebo sdělován obsah celého spisu.

Např. ze spisů sp. zn. 10 C 14/76 okresního soudu v Hradci Králové a sp. zn. 7 C 88/78 okresního soudu ve Svitavách nevyplývá, že by soudy provedly důkaz konstatováním obsahu trestních spisů. V jejich rozhodnutí se však činí zjištění z těchto spisů.

Naproti tomu ve věci sp. zn. 9 C 301/77 okresního soudu Plzeň-město, v níž bylo rozhodováno o náhradě škody vzniklé vloupáním do provozovny restaurace, soud správně z trestního spisu k důkazu četl protokol o ohledání místa činu a výsledků tohoto dokazování použil pro zjištění, že žalovaný vnikl do restaurace násilím, rozbil okno a způsobil další škodu na zařízení provozovny, která zůstala po vloupání nejen nezajištěna, ale byla zjevně přístupná i dalším osobám. V téže věci pak soud z trestního spisu provedl důkaz i doklady o vrácení některých zadržovaných věcí poškozené organizaci.

b) Specifickou problematiku představuje využití znaleckých posudků obsažených v trestních spisech a provádění důkazu těmito posudky v souladu s ustanovením § 129 odst. 1 o. s. ř. Na povaze tohoto důkazu jako důkazu listinou nic nezměnila ani novela občanského soudního řádu (zákon č. 49/1973 Sb.), která v ustanovení § 127 odst. 4 o. s. ř. pouze připouští, aby místo posudku znalce bylo použito potvrzení nebo odborné vyjádření příslušného orgánu, o jejichž správnosti nemá soud pochybnosti.

Nebyl však v praxi soudů shledán případ, v němž by v občanském soudním řízení došlo k ustanovení a k výslechu znalce, jehož posudek tvoří obsah trestního spisu, aniž by tento znalec vypracovával doplňující písemný posudek. Přitom provádění tohoto výslechu by bylo často vhodné s ohledem na ustanovení § 127 odst. 1 o. s. ř. a zejména i s ohledem na specifčnost občanského soudního řízení o náhradě škody, v němž jsou řešeny některé jiné otázky než v trestním řízení soudním.

c) S ohledem na zásadu přímosti bude většinou nutné provést znovu i další závažné důkazy provedené v trestním řízení, zejména výslech svědků, a nespokojit se jen s provedením důkazu ve smyslu ustanovení § 129 odst. 1 o. s. ř. d) Pozornost je třeba věnovat i výroku trestního rozsudku o tom, že poškozený se s nárokem na náhradu škody odkazuje na řízení ve věcech občanskoprávních, a zejména též odůvodnění takového postupu.

Např. ve věci sp. zn. 6 C 168/77 se okresní soud v České Lípě nevypořádal s námitkou, že spolupachatelem vloupání byla další osoba, ač právě z tohoto důvodu byl poškozený odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Náhrada škody způsobené vloupáním do provozovny trestné organizace

a) V řízení o náhradě škody proti pachatelům vloupání do provozoven socialistických organizací soudy postupují v souladu se závěry obsaženými v rozhodnutí uveřejněném pod č. 40/1971 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a ukládají žalovaným vedle náhrady poškozených a prokazatelně odcizených věcí zpravidla i náhradu škody až do výše schodku zjištěného v provozovně po jimi provedeném vloupání.

V občanském soudním řízení musí být prokazovány nejen výše, ale i vznik takovéto škody (existence schodku a zproštění se odpovědnosti hmotně odpovědnými pracovníky) a zejména příčinná souvislost mezi vznikem škody a protiprávním jednáním žalovaných, když škoda vznikla tím, že organizace nemůže dosáhnout uspokojení nároku na vyúčtování majetkových hodnot, které svěřila hmotně odpovědnému pracovníkovi, jemuž se podařilo zcela nebo částečně zprostit se odpovědnosti za svěřené hodnoty právě z toho důvodu, že pachatel vloupání vytvořil svým protiprávním jednáním

takovou situaci v prodejně, která hmotně odpovědnému pracovníkovi bránila se svěřenými hodnotami hospodařit a je opatrovat.

Při posuzování odpovědnosti pachatelů vloupání musí proto soudy zkoumat především to, zda se hmotně odpovědným pracovníkům podařilo zprostit se odpovědnosti. Tuto otázku si soud musí vyřešit jako předběžnou v rámci řízení o žalobě směřující proti pachatelům vloupání, pokud již nebyla rozhodnuta v řízení o náhradě škody vedeném proti hmotně odpovědným pracovníkům. Dále musí soud zjišťovat existenci příčinné souvislosti, tedy zda ke zproštění hmotně odpovědných pracovníků došlo právě v důsledku vloupání, zejména, zda ke zproštění nedošlo z jiných objektivních důvodů nebo zaviněním organizace.

U některých soudů uplatňují žalující socialistické organizace proti pachatelům vloupání vedle požadavku na náhradu škody ve výši schodku na hodnotách svěřených k vyúčtování hmotně odpovědným pracovníkům také náhradu nákladů mimořádné inventury provedené po vloupání žalovaného. Kromě toho v některých případech požadují žalující organizace také náhradu zisku, který by podle jejich očekávání byl dosažen v prodejně, pokud by nedošlo k uzavření prodejny po dobu mimořádné inventury. Soudy obvykle žalobě i v tomto směru vyhovují, většinou však bez odpovídajícího bližšího odůvodnění. Pokud organizace nárok v tomto směru neuplatňují (což je časté), ponechávají tyto nároky i soudy bez povšimnutí, aniž by plnily poučovací povinnost ve smyslu ustanovení § 5 o. s. ř.

Mimořádná inventura je úkonem nutným ke zjištění, a tedy i k uplatnění nároku na náhradu škody vzniklé vloupáním do provozovny organizace, a proto lze náklady mimořádné inventury požadovat.

Náklady vynaložené organizací na hotové výlohy členů inventarizační komise (jízdné a stravné) jsou zjevně takovými náklady, jež organizace vynaložila jen proto, aby zjistila, jaká škoda jí vznikla, a mohla právo na náhradu škody uplatnit.

Pokud jde o mzdy vyplacené členům inventarizační komise za dobu činnosti komise, organizace těmto pracovníkům obvykle nevyplácí jinou mzdu, než jaká by jim náležela a jaká by jim byla vyplacena bez ohledu na tento konkrétní pracovní úkol. Vyplacením mezd za práci konanou v rámci stanovené týdenní pracovní doby členům inventarizační komise se tedy nezmenšuje majetek organizace, a proto náklad vynaložený na tyto mzdy nelze přiznat. Totéž platí i o výjimečně požadované náhradě mzdy za prostoje pracovníků prodejny v době jejího uzavření, neboť organizace nevyplácí na náhradě mzdy více, než by vyplatila na běžných mzdách. Možnost uplatnění a přiznání náhrady mzdových nákladů však nelze vyloučit, jestliže je prokázáno, že provedení mimořádné inventury nespadlo do plánované pracovní činnosti inventurních pracovníků a že za tuto práci byli honorováni např. mzdou za práci přesčas.

Ztrátu předpokládaného zisku (rozmnožení majetku) socialistické organizace za dobu uzavření prodejny při provádění mimořádné inventury posuzují soudy správně jako jinou škodu ve smyslu ustanovení § 442 odst. 2 o. z. Přiznání práva na její náhradu v souladu s citovaným ustanovením zdůvodňují tím, že byla způsobena úmyslně. Ze spisů ani z odůvodnění rozsudků však nebývá patrné, že by soudy existenci úmyslného zavinění zkoumaly a prováděly k jejímu zjištění potřebné důkazy, ačkoliv k uložení povinnosti nahradit jinou škodu nestačí nedbalost žalovaného.

Ve věci sp. zn. 4 C 59/77 vyhověl okresní soud v Příbrami co do základu žalobě o náhradu škody vzniklé zaplacením přesčasové práce členů inventarizační komise a pracovníků prodejny, doložené výkazem přesčasové práce. Skutečnou potřebou přesčasové práce se však nezabýval a zmíněnou škodu v odůvodnění rozsudku nesprávně charakterizoval jako jinou škodu ve smyslu ustanovení § 442 odst. 2 o. z.

Ve věci sp. zn. 4 C 172/77 okresního soudu v Blansku byl naopak požadavek na zaplacení nákladů mimořádné inventury (platy dvou inventurních pracovníků s přesčasy a platy prodavaček) ve výši 4800 Kčs zamítnut, když ve věci samé byla ostatní náhrada přisouzena. Odůvodnění zamítavého výroku o náhradě nákladů za mimořádnou inventuru poukazuje jen na to, že organizace prokázala, jaká konkrétní újma jí prováděním inventury vznikla a že sama skutečnost, že inventura byla provedena, není dokladem vzniku škody. Přitom se soud uvedeným požadavkem blíže nezabýval, nevyzval organizaci k předložení dalších dokladů, ačkoliv náhrada za mzdu za práci přesčas členů inventarizační komise tu mohla přicházet v úvahu.

b) Problematika vzniku škody a jejího rozsahu je řešena i v případech, v nichž nejde o náhradu škody způsobené vloupáním do provozovny socialistické organizace.

Např. ve věci sp. zn. 6 C 335/77 okresního soudu v Kladně, bylo v rámci žaloby o náhradu škody způsobené odcizením automobilu socialistické organizaci požadováno i zaplacení částky odpovídající mzdě pracovníků, kteří nemohli v důsledku odcizení auta pracovat. Náhrada ušlého zisku požadována nebyla. Poněvadž žalovaný uznal zažalovanou pohledávku, co do základu i výše, soud žalobě jen z tohoto důvodu nesprávně bez dalšího vyhověl. S výjimkou „konstatování“ trestního rozsudku neprovedl žádný důkaz. Rozhodnutí zdůvodnil jen tím, že neměl pochybnosti o správnosti nároku žalobce na náhradu škody.

Ve věci sp. zn. 8 C 69/78 okresního soudu v Gottwaldově byla uplatněna proti žalovanému odsouzenému pro přečin proti pracovní kázní náhrada škody v částce 842 Kčs, jež byla vyplacena na přídavcích za přesčasovou práci. Soud žalobě vyhověl, aniž by provedl nějaký důkaz o tom, že vyplacené přesčasy vznikly právě v důsledku jednání žalovaného.

Ve věcech sp. zn. 3 C 189/77 okresního soudu v Rakovníku a 5 462/77 okresního soudu v Mladé Boleslavi byla žalovaným, kteří byli odsouzeni pro přečin proti pracovní kázní spáchaný zanedbáním většího počtu pracovních směn, správně uložena náhrada přesčasové mzdy vyplacené pracovníkům, kteří svou práci zajistili, že úkoly organizace byly splněny.

5. Zproštění se odpovědnosti za škodu

a) V řízení o žalobách na náhradu škody je soud povinen i bez návrhu zkoumat, zda jsou dány důvody pro omezení odpovědnosti žalovaného v důsledku spoluzavinění žalovaného (§ 441 o. z.), případně pro porušení povinností ze strany organizace (§ 172 odst. 2 zák. práce).

Soudy se většinou uvedenou otázkou zabývají jen k námitce žalovaného, i když okolnosti některých případů zavinění poškozeného zjevně nasvědčují.

Ve věci sp. zn. 6 C 91/77 okresního soudu v Jablonci nad Nisou předcházelo trestní řízení, v němž byl žalobce i žalovaní uznáni vinnými trestným činem rvačky. Žalovaní uznali nároky poškozeného s výjimkou nákladů léčení, na jejichž výši soud zaměřil dokazování, a spoluzaviněním poškozeného se již nezabýval. Soud se nezabýval hmotněprávními předpoklady odpovědnosti za škodu, provedl důkazy pouze o výši jednoho z uplatňovaných nároků a vůbec neřešil otázku zavinění poškozeného, přestože i on byl odsouzen za trestný čin jako žalovaní.

Ve věci sp. zn. 5 C 508/77 správně hodnotil okresní soud v Jablonci nad Nisou jako spoluzavinění poškozeného to, že bránil žalovanému v odchodu z bytu, čímž bylo protiprávní jednání žalovaného vyprovokováno.

Ve věci sp. zn. 6 C 112/77 okresního soudu v Přerově byla správně řešena otázka podílu poškozené a dalších osob na vzniku škody. Soudy obou stupňů v této věci dospěly k závěru, že poškozená s ohledem na svůj nízký věk (5 roků) nebyla schopna posoudit své jednání při dopravní nehodě a tedy

nenese zavinění na škodě, která jí vznikla. Naproti tomu oba soudy dospěly k závěru, že škodu zavinila též matka poškozené, která zanedbala povinnost náležitého dohledu nad ní. Podíl matky nezletilé na vzniku škody hodnotily 10 Žalobě bylo proto vyhověno v rozsahu 90 a ve zbytku byla žaloba zamítnuta. Ve věci sp. zn. 5 C 420/77 okresního soudu ve Znojmě požadovala organizace proti svému pracovníkovi úhradu částky vyplacené za odškodnění pracovního úrazu jiného pracovníka s tím, že žalovaný zavinil pracovní úraz v opilosti. Soud v souladu s ustanovením § 172 odst. 2 zák. práce snížil náhradu škody o 20 z důvodu zavinění organizace, protože trpěla požívání alkoholických nápojů na pracovišti, a to i v jiných dřívějších případech, a protože v daném případě se požívání alkoholu zúčastnil i nadřízený pracovník žalovaného.

Naproti tomu okresní soud v Děčíně ve věci vedené pod sp. zn. 14 C 685/77 správně neuznal námitku spoluzavinění žalobce poté, když zjistil, že mezi ním a žalovaným došlo před odjezdem autobusu k incidentu, pak již spolu nehovořili a po vystoupení na cílové stanici udeřil žalovaný žalobce a zranil jej. Mezi incidentem před odjezdem autobusu a napadením žalobce po výstupu z autobusu byl delší časový odstup, během něhož žalobce žalovaného nijak neprovokoval. Nebyla proto škoda způsobena také zaviněním žalobce (§ 441 o. z.).

b) V této souvislosti je třeba upozornit i na to, že ustanovení § 441 o. z. nevylučuje možnost spoluzavinění poškozeného ani při škodě způsobené úmyslně. Když však žalovaný způsobil škodu úmyslně a poškozený ji spoluzavinil z nedbalosti, bude zpravidla nedbalost poškozeného v poměru k úmyslnému zavinění žalovaného tak nepatrná, že nebude možno použít ustanovení § 441 o. z., popřípadě ustanovení § 172 odst. 2 zák. práce (srov. III/1967 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 58).

c) Žaloby o náhradu škody ze schodku na svěřených hodnotách, které je pracovník povinen vyúčtovat, s předcházejícím trestním řízením proti hmotně odpovědným pracovníkům se nevyskytují příliš často. Proto lze jen upozornit na některé otázky, které se v souvislosti s aplikací ustanovení § 176 odst. 3 zák. práce v praxi soudů vyskytují.

Ve věci sp. zn. 16 C 202/77 okresního soudu v Karlových Varech, v níž šlo o odpovědnost za schodek podle ustanovení § 176 odst. 1 zák. práce, došlo správně k částečnému snížení původně uplatňované náhrady škody (zhruba asi o 10 % zažalované náhrady škody) mimo jiné též pro porušení povinnosti ze strany organizace tím, že nebyla dostatečně prováděna kontrola hospodaření na provozovně.

Ve věci sp. zn. 9 C 844/77 okresního soudu v Litoměřicích, v níž bylo namítáno, že schodek vznikl rozkrádáním zákaznicky, soud tuto námitku neuznal, avšak snížil povinnost k náhradě o jednu třetinu podle ustanovení § 183 zák. práce s tímto odůvodněním: „tato skutečnost (namítané odcizování zboží zákaznicky) nepostačuje k tomu, aby se žalovaní zprostili odpovědnosti zcela, popřípadě z větší míry; odůvodňuje však použití ustanovení § 183 odst. 1 a 2 zák. práce. Soud bere v úvahu i to, že žalovaní, což nepopřel ani žalobce, hospodařili na provozovně řádně a dosud neměli žádný schodek“.

Právní závěr v druhém uvedeném případě nelze pokládat za jednoznačný. V případě zjištění, že schodek vznikl alespoň zčásti v důsledku rozkrádání, by totiž částečné zproštění podle ustanovení § 176 odst. 3 zák. práce v úvahu přicházelo a aplikace citovaného zákonného ustanovení by byla v souvislosti s touto okolností příhodnější než snížení náhrady podle ustanovení § 183 zák. práce.

6. Snížení náhrady podle ustanovení § 450 o. z. a § 183 zák. práce

Při rozhodování o nároku na náhradu škody je soud vždy i bez návrhu povinen zkoumat, zda jsou dány zákonné předpoklady pro snížení požadované náhrady škody podle ustanovení § 450 o. z., případně podle ustanovení § 183 zák. práce. Přestože tato zásada, která znamená, že soud se musí snížením náhrady vždy zabývat v odůvodnění rozsudku, byla zdůrazněna např. v rozhodnutí

uveřejněném pod č. 34/1969 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, soudy se možností snížení náhrady škody zabývají jen ojediněle. Při aplikaci uváděných ustanovení však zpravidla nedochází k pochybením.

Ve věci sp. zn. 16 C 202/77 okresní soud v Karlových Varech náhradu podle ustanovení § 183 zák. práce nesnížil, správně však takový postup odůvodnil společenským významem škody a okolnostmi jejího vzniku (šlo o náhradu škody způsobenou schodkem).

Ve věci sp. zn. 8 C 655/77 okresní soud v Ústí nad Labem uvedl, že náhrada škody nebyla určena nižší částkou se zřetelem na hospodářské poměry žalovaného, který nemá žádnou zákonnou vyživovací povinnost, a také vzhledem k tomu, že se žalovaný již dvakrát dopustil malé dopravní nehody (šlo o náhradu škody z dopravní nehody).

Ve věci sp. zn. 5 C 513/76 okresního soudu v Jičíně bylo žalováno o náhradu škody způsobené lesním požárem ve výši 7797 Kčs. Žalobě bylo vyhověno co do výše 4000 Kčs a ve zbytku byla žaloba zamítnuta z důvodu snížení náhrady škody podle ustanovení § 450 o. z. Soud toto snížení odůvodnil tím, že škoda byla způsobena typickým nedbalostním jednáním žalované, že jde o starobní důchodkyni s nízkým důchodem a že tedy jsou pro snížení důvody zvláštního zřetele hodné.

Naproti tomu nelze za správný považovat rozsudek okresního soudu v Děčíně vydaný ve věci sp. zn. 9 C 1147/77, ukládající žalovanému náhradu škody způsobené tím, že odhodil hořící zápalku, což mělo za následek vznik požáru lesního porostu. Vzniklá škoda přesahovala částku 17 000 Kčs. Žalovaný sám vyvinul veškerou snahu, aby požár likvidoval. Když se mu to nedařilo, okamžitě přivolal pomoc a pomáhal intenzívně při lokalizaci požáru. Byl vojákem základní služby bez příjmu. žalovaný nárok uznal; proto soud nezvažoval důvody pro použití ustanovení § 450 o. z., i když by to bylo v daném případě namístě.

7. Promlčení nároku na náhradu škody

Specifickým problémem vznikajícím při řešení otázky promlčení nároku v řízení o náhradu škody, kterému předcházelo adhezní řízení, je „stavení“ promlčení v souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody v trestním řízení. Podle ustanovení § 112 o. z. a § 261 odst. 3 zák. práce totiž promlčecí doba neběží po dobu řízení, v němž věřitel své právo uplatnil, pokud v tomto řízení řádně pokračuje (viz také rozhodnutí uveřejněné pod č. 31/1974 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V případě námitky promlčení je tedy v řízení o náhradu škody, jemuž předcházelo adhezní řízení, nutno posoudit, zda byl nárok na náhradu škody v trestním řízení uplatněn, zda byl uplatněn řádně a zda poškozený v adhezním řízení řádně pokračoval. a) Řádné uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení zahrnuje vedle otázky náležitostí příslušného návrhu i určení doby, kdy může poškozený návrh na náhradu škody podat, aby mohl být podkladem pro rozhodnutí soudu o náhradě škody v trestním řízení.

Podle ustanovení § 228 odst. 1 tr. ř. je jedním ze základních předpokladů pro vyslovení povinnosti nahradit škodu uplatnění nároku poškozeného vůči určitému obviněnému. Případně tak může učinit i prokurátor (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Bez návrhu nemůže soud v trestním řízení o náhradě škody rozhodovat (viz rozhodnutí ve věcech trestních uveřejněná pod č. 11/1967 a č. 5/1968 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR).

S ohledem na ustanovení § 43 odst. 2, věta třetí, tr. ř. musí být z návrhu patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje. Tím jsou vymezeny náležitosti řádného návrhu poškozeného (případně prokurátora) na náhradu škody v adhezním řízení. Pro uplatnění výše škody stačí alespoň uvedení minimální částky, v jaké má být škoda způsobená trestným činem uplatněna

(viz rozhodnutí ve věcech trestních uveřejněná pod č. 11/1967 a č. 7/1968 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR), případně i uvedení takových údajů, z nichž je výše nároku na náhradu škody zřejmá i bez bližšího vyčíslení škody např. uvedením bodového ohodnocení bolestného či ztížení společenského uplatnění (viz III/1967 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 238). Za řádné uplatnění nároku nelze tedy považovat např. vyjádření poškozeného v tom smyslu, že se připojuje k trestnímu řízení s požadavkem na náhradu škody, jak bude orgány činnými v trestním řízení zjištěna (viz rozhodnutí ve věcech trestních uveřejněné pod č. 7/1968 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). K označení důvodu uplatňovaného nároku zpravidla stačí tvrzení, že skutkem, pro který je pachatel stíhán, byla poškozenému způsobena škoda (viz II/1962 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 32).

Podle ustanovení § 43 odst. 2, věta druhá, tr. ř. je návrh třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování. Soudní praxe pak vyřešila i otázku, kdy lze zmíněný nárok uplatnit nejdříve. Lze tak učinit již od samého počátku trestního stíhání a dokonce ještě dříve v prvním procesním úkonu poškozeného, který tvoří součást trestního řízení, tedy obvykle v trestním oznámení podle § 59 tr. ř. (viz III/1967 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 239). Pokud tedy poškozený podá návrh v takto vymezeném období, je řádně podán z hlediska doby podání návrhu.

Trestním rozsudkem by měla být, byl-li návrh podán řádně z hlediska ustanovení § 43 odst. 2 tr. ř., buď stanovena povinnost obžalovaného k náhradě škody (§ 228 tr. ř.), nebo by měl být poškozený odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních (§ 229 tr. ř.). Jestliže nebyl podán návrh vůbec, soud nemůže rozhodnout o náhradě škody. Nebyl-li návrh podán řádně ve smyslu ustanovení § 43 odst. 2, věta poslední, tr. ř., soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních. V souvislosti s takovými případy je však nutno se zmínit o poučovací povinnosti soudu v trestním řízení. Je-li návrh podán pozdě, vysloví soud usnesením, že poškozený (prokurátor) nárok na náhradu škody již uplatnit nemůže (viz III/1967 Sbírký rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, str. 240).

Soud, který rozhoduje o náhradě škody v občanském soudním řízení, vychází tedy v otázce řádného uplatnění nároku na náhradu škody v adhezním řízení především z rozhodnutí vydaných v trestním řízení. Není však jimi (ani přístupem soudu v trestním řízení k otázce uplatnění nároku na náhradu škody) vázán při posuzování otázky promlčení nároku. b) Řádně pokračuje v řízení ten kdo nebrání svými procesními úkony jeho náležitému průběhu tak, aby toto řízení mohlo skončit meritorním rozhodnutím. 5) Nelze tedy např. uvažovat o řádném pokračování v řízení tam, kde žalobce vezme žalobu zpět, případně nepodá návrh na pokračování řízení přerušeném podle ustanovení § 110 o. s. ř. apod. Pokud však poškozený v trestním řízení nepodá odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně a nezúčastní se řízení u soudu druhého stupně, nelze na základě toho učinit závěr, že nepokračoval řádně v trestním řízení. Vždyť výrok trestního rozsudku o nároku na náhradu škody nemůže nabýt právní moci dříve než výrok o vině a k odvolání oprávněné osoby směřujícímu proti výroku rozsudku o vině či trestu musí soud druhého stupně přezkoumat i výrok o náhradě škody.

8. Ochrana majetku v socialistickém vlastnictví

a) Uplatňování nároku na náhradu škody poškozenými socialistickými organizacemi

Ochrana majetku v socialistickém vlastnictví není jen záležitostí příslušných socialistických organizací, ale věcí celé společnosti a zejména také soudů, které nemohou přecházet bez povšimnutí případy, v nichž socialistické organizace neplní povinnost uplatňovat důsledně právo na náhradu škody, která jim vznikla. Zmíněná povinnost organizací, výslovně zakotvená např. v ustanovení § 185 odst. 1 zák. práce a v ustanovení § 2 odst. 2 vyhlášky č. 156/1975 Sb. o správě národního majetku a vyplývající např. také z ustanovení § 66 zákona č. 122/1975 Sb. o zemědělském družstevnictví, znamená, že organizace musí škodu správně vyčísřit a včas uplatnit v adhezním řízení v plném rozsahu odpovídajícím příslušným zákonným ustanovením. Pokud pak v adhezním řízení není takto

uplatněná náhrada přiznána zcela nebo zčásti, musí být v nepřiznané výši včas požadována v občanském soudním řízení, na něž byla organizace trestním rozsudkem odkázána.

aa) Organizace v rozhodující většině případů přistupují odpovědně k vyčíslení výše škody, které je předpokladem pro uplatnění nároku na náhradu škody v zákonném rozsahu. Přesto se však vyskytly případy svědčící o nedůslednosti při ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, na něž soudy nereagovaly.

Ve věci sp. zn. 11 C 49/77 obvodního soudu pro Prahu 10 uplatňovala socialistická organizace právo na náhradu škody způsobené na vozidle, které v souvislosti s trestnou činností žalovaného havarovalo. Vozidlo dala komplexně opravit, aniž by před tím zajistila důkaz o tom, které závady byly způsobeny právě předmětnou havárií. V průběhu řízení pak vzala návrh zpět s odůvodněním, „že se jí nepodařilo shromáždit důkazy k existenci škody, resp. odpovědnost žalovaného za škodu“. Soud řízení nesprávně zastavil s odůvodněním, že návrh byl vzat zpět před zahájením jednání. Přitom protokol o jednání ze dne 8. 3. 1977 obsahuje konstatování žaloby, přednes žalovaného a údaje o předložení listinných důkazů. Soud měl tedy rozhodovat o připuštění zpětvzetí návrhu podle ustanovení § 96 odst. 2 o. s. ř. a brát přitom v úvahu zájem společnosti na ochraně majetku v socialistickém vlastnictví, neboť vznik škody v důsledku předmětné havárie by bylo možno prokázat alespoň v určitém rozsahu.

Ve věci sp. zn. 7 C 241/78 okresního soudu v Litoměřicích požadovala organizace na pracovníku, který byl odsouzen pro přečin proti pracovní kázní, zaplacení částky 1440 Kčs s odůvodněním, že jde o škodu vzniklou neomluvenými absencemi. Když však byla vyzvána, aby sdělila, kteří pracovníci za žalovaného v době jeho absencí pracovali, kdy a kolik hodin, byla žaloba vzata před prvním jednáním zpět s tím, že tyto okolnosti s ohledem na další časový odstup nelze již zjistit. Soud řízení bez dalšího zastavil.

bb) Neodpovědný přístup organizace k uplatňování práva na náhradu škody může spočívat i v tom, že neuplatní příslušný nárok včas, takže dojde k jeho promlčení.

cc) Po skončení trestního řízení uplatňují organizace v občanském soudním řízení právo na náhradu škody v tom rozsahu, v jakém o něm nebylo rozhodnuto trestním rozsudkem. Případné rozdíly jsou zdůvodňovány částečnou úhradou pohledávky či přesnějším vyčíslením škody.

Pokud organizace uplatňuje v občanském soudním řízení náhradu škody nižší částkou než v adhezním řízení s odůvodněním, že náhradu snížila podle ustanovení § 183 zák. práce, měl by soud z hlediska případného splnění poučovací či signalizační povinnosti zvažovat, zda tak učinila v souladu s citovaným ustanovením.

Ve věci sp. zn. 6 C 64/77 projednal okresní soud v Klatovech žalobu ČSD - Jihozápadní dráha proti pracovníkovi, jenž zavinil železniční nehodu. Žaloba neměla náležitosti ve smyslu ustanovení § 79 odst. 1 o. s. ř., zejména neobsahovala vylíčení rozhodujících skutečností a důkazní návrhy, pokud jde o výši škody. Tento nedostatek nebyl v průběhu řízení odstraněn, soud skutečnou výši škody nezjišťoval a ani v odůvodnění rozsudku není patrné, v jaké výši žalovaný škodu skutečně způsobil. V protokole o posledním jednání je bez bližšího zdůvodnění uvedeno: „Náčelník použil určitého zmírnění a žaluje žalovaného o částku představující výši dvouměsíčního výdělků.“ Žalovaný pak uznal žalovanou pohledávku i co do výše a žalobě bylo vyhověno.

b) Signalizace

Přestože již ve společné Zprávě Nejvyššího soudu ČSSR (Cpjf 73/75), Nejvyššího soudu ČSR (Cpj 178/75) a Nejvyššího soudu SSR (Cpj 43/75) o výsledcích průzkumu, jak soudy ČSR a SSR v

občanskoprávních věcech a státní notářství využívají ustanovení § 65 a násl. o. s. ř., případně § 4 odst. 3 not. ř., o upozornění organizací (orgánů) na zjištění nedostatky, uveřejněné pod č. 7/1977 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, bylo konstatováno, že soudy nevyužívají v dostatečné míře ustanovení § 65 a násl. o. s. ř. a že je třeba situaci v tomto směru zlepšit, není signalizační povinnost soudů plněna důsledně.

V souvislosti s řízením o náhradu škody přichází v úvahu zejména upozornění na nedostatky v činnosti socialistických organizací, které vedly ke vzniku škody na majetku v socialistickém vlastnictví, případně které vznik takové škody umožnily. Existenci takových nedostatků nasvědčuje např. zproštění se odpovědnosti škůdcem. Signalizace uvedených nedostatků je významná z hlediska předcházení vzniku dalších škod na majetku v socialistickém vlastnictví a její opomíjení tedy znamená nedostatek v plnění úkolů soudů na tomto úseku. Nečinnost soudů rozhodujících na náhradu škody uplatněných již v adhezním řízení, nelze zdůvodňovat tím, že povinnost signalizace měly již orgány činné v trestním řízení. Soudy musí nedostatkům vedoucím ke vzniku škod věnovat pozornost, a pokud zjistí, že na ně dosud reagováno nebylo, musí splnit povinnost vyplývající z ustanovení § 65 o. s. ř.

Signalizace přichází dále v úvahu tam, kde socialistické organizace neuplatňují právo na náhradu škody včas a v rozsahu daném právními předpisy. Tady může signalizační povinnost souviset s poučovací povinností a měla by pak na ní navázat tehdy, nevedlo-li upozornění k nápravě. Soudy nerespektují důsledně ustanovení § 65 o. s. ř. ani v tomto směru, přestože některé shora uvedené příklady svědčí o tom, že signalizace by byla v řadě případů namístě.

Při plnění signalizačních povinností v obou shora uvedených směrech by soudy měly dbát na to, aby ze závad zjištěných na straně socialistických organizací při projednávání sporů o náhradu škody byly organizacemi vyvozovány důsledky. Nevyvozováním důsledků unikají značné finanční prostředky, nehledě k tomu, že nedůslednost v tomto směru nepůsobí výchovně. Důsledný postup i vůči odpovědným pracovníkům může vést k výraznějšímu zlepšení při odstraňování zjištěných závad.

1) trestního zákona (zákona č. 140/1961 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 113/1973 Sb.)

2) Srov. k tomu i č. 13/1976 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (str. 168) a sborník Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o trestním řízení soudním, SEVT Praha 1974 (str. 93-110 a str. 248-278).

3) trestního řádu (zákona č. 141/1961 Sb., jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 148/1973 Sb.)

4) Viz sborník Nejvyššího soudu ČSSR „Nejvyšší soud o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím“, SEVT Praha 1974, str. 166.

5) Viz i rozhodnutí uveřejněné pod č. 32/1978 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.